

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Épület átalakításával összefüggő személyhez fűződő jogok

Ügyszám: SZJSZT-04/09.

A megkereső által feltett kérdések:

- 1. A Tervező, mint szerző által a Tervezési Szerződés alapján engedélyezett felhasználási jogok – mint vagyoni jogok – alapján a kérelmező, mint megrendelő jogosult-e az Épület bármilyen, személyhez fűződő joggal nem érintett átalakítást elvégezni és ehhez mind a látványtervet, az engedélyezési tervet és a kiviteli tervet felhasználni, módosítani, azt mással átdolgoztatni?*
- 2. Elegendő-e a tulajdonosnak (a Kérelmezőnek) az átalakításhoz fűződő – a tényállásban előadott – súlyos magánérdekének fennállására hivatkozni ahhoz, hogy a szerző (a Tervező) engedélyének kikérése a homlokzat megjelenésének átalakításához mellőzhető legyen?*
- 3. Amennyiben nem elegendő, kérjük jelöljék meg, hogy a tényállás mely eleme zárja ki az engedély kikérésének mellőzését.*

Az eljáró tanács válasza

Ad 1.

A szerző személye, a Tervező jogszerzése

A kérdésre adott válaszban elsősorban a feltett kérdésre vonatkozó érdemi pontosítást kíván tenni az eljáró tanács annyiban, hogy szerzői jogi értelemben nem a Tervezőként megjelölt M. Kft., hanem mindazon természetes személy tervezők minősülnek szerzőnek, akik az állásfoglalás tárgyává tett terveket elkészítették. A szerzői jog ugyanis az Szjt. alapján azt illeti meg, aki a művet megalkotta [Szjt. 4. § (1) bek.], ez a személy, a szerző, pedig a magyar jogfelfogás szerint csak természetes személy lehet.

A Szakértői Testületnek megküldött állásfoglalás iránti kérelem nem tartalmaz információt arra nézve, milyen módon és terjedelemben szerezte meg a Tervező az eredeti szerzők megkeresésben „Projekt Dokumentációként” (‘Dokumentáció’) megjelölt alkotásaival kapcsolatos jogokat.

Az eljáró tanács azonban/ezért a jelen álláspont kialakítása során a vélelemmel élt, hogy a Tervező M. Kft. valamilyen, az eljárás tárgyává tett építészeti tervezési eljárásoknál szokásos és harmadik személynek is átengedhető módon a Dokumentáció (illetve annak szerzői jogi védelemben részülő részei, így különösen a tervdokumentációk) tekintetében a felhasználási engedélyt a szerző(k)től megszerezte (jellemzően munkaköri kötelezettség eredményeként vagy korlátlan felhasználást biztosító felhasználási engedély keretében).

A Tervezési Szerződés ('Szerződés') által engedélyezett felhasználás

Az eljáró tanácsnak a Szerződés teljes terjedelmében nem állt rendelkezésre, ezért alábbi álláspontját kizárólagosan a Kérelmező által kiemelt részek alapján alakította ki. A megkeresés alapján azonban valószínűsíthető, hogy több esetben a kiemelt részek sem a szerződés szó szerinti idézését tartalmazzák (pl. a „*Dokumentáció a Kérelmező kizárólagos tulajdonába kerül*” – itt a szerződés nagy valószínűséggel nem a csak jelen megkeresésben releváns Kérelmező megnevezést használta), illetve egyes részek mondatszinten is hiányosak.

A Szerződés értelmezése során alkalmazandó jogszabály

A megkeresésben ismertetettek szerint a Szerződés a Tervező és a Kérelmező között 1998. május 6-án jött létre, majd 2000. február 10-én módosításra került. A megkeresés nem jelöli meg, hogy a felhasználásra vonatkozó rendelkezések változtak-e a szerződés módosítása során vagy a megkeresésben ismertetett szabályok az eredeti szerződésszöveget tükrözik-e vissza. Tekintettel azonban arra, hogy a megkeresés szerint a 2000. évben történt módosítás az építési engedélyekkel volt kapcsolatos, vélelmezhető, hogy a felhasználási jogokra vonatkozó rendelkezések az 1998-as eredeti szerződéshez képest változatlanok.

Amennyiben ez így van, a Szerződés értelmezésére a megkötése idején hatályos, a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény rendelkezéseit (régii Szjt.) és az ahhoz kapcsolódó egyéb jogszabályokat kell alkalmazni [1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról; Szjt., 107. § (1) bekezdés].

Amennyiben a Szerződés értelmezéséből nyilvánvalóvá válik, hogy az alapján a felhasználó az átdolgozásra nem szerzett engedélyt, akkor az átdolgozásra, mint felhasználási cselekményre a hatályos Szjt. rendelkezéseit kell alkalmazni.

A Szerződés felhasználási rendelkezéseinek értelmezése

1. Vegyes típusú szerződés

A Szerződés Kérelmező által megküldött részeivel kapcsolatosan mindenekelőtt kiemelendő, hogy abban a szerzői jogi értelemben vett felhasználási cselekmények szabályozása és a polgári jog általános rendelkezési jogi szabályaiból fakadó szabályok keverednek.

Így szerzői jogi értelemben nem releváns a Szerződés 11.1. pontjának azon megállapítása, melyek szerint „*a Tervező által készített valamennyi ún. Projekt Dokumentáció a Kérelmező kizárólagos tulajdonába kerül*”. A Dokumentáció felett történő tulajdonszerzés ugyanis nem a jogosult engedélyéhez kötött felhasználási cselekmény, hanem a műpéldány tulajdonjogával rendelkező Tervező dologi jogi alapú rendelkezési jogának gyakorlása. A Dokumentáció tulajdonának átszállása tehát szerzői jogilag nem releváns cselekmény, megítélésre a Ptk. rendelkezési jogra vonatkozó szabályait kell alkalmazni.

Ugyanezen okok miatt szerzői jogi szempontból nem értelmezhető a Szerződés azon rendelkezése sem, mely szerint *a Kérelmező a Szerződés aláírásával korlátlan és szabad jogot szerez ahhoz, hogy a Dokumentáció egészét használja, átruházza vagy átadja*, mivel önmagában ezek a szabályok semmilyen olyan elemet nem tartalmaznak, amely alapján a Dokumentáció bármilyen célra szerzői jogi értelemben felhasználható lenne [régii Szjt. 28. § (3) bek.].

E rendelkezés szerzői jogi szempontból rendkívül pontatlan, sem fogalomhasználata, sem szűkszavúsága nem teszi lehetővé az egyértelmű értelmezést. Maga a „használat” szó sokkal inkább utal valamilyen, a Dokumentáció tulajdonjogával kapcsolatos és így a fentebb elmondottak miatt szerzői jogilag relevánsnak nem tekinthető tevékenységre, mint szerzői jogi értelemben vett felhasználásra (így különösen a Dokumentáció alapján történő megvalósításra). E rendelkezés tehát esetleges szándéka ellenére sem ad eligazítást a felhasználási jogok tekintetében.

2. A felhasználás módjára és mértékére vonatkozó szabályok

A Szerződés 11.1. pont alpontjainak a felhasználási jogokra vonatkozó rendelkezései a következők:

„11.1.1. Megbízó (itt: a Kérelmező) szabadon, korlátozások nélkül felhasználhatja a hivatkozott Projekt Dokumentációt minden olyan építési, karbantartási, javítási, módosítási munkában amely kapcsolatos a Projekttel amelynek keretében készült;

A – feltehetően valamilyen idegen nyelvből fordításra került – rendelkezés értelmezése során az eljáró tanács megállapította, hogy az abban foglalt engedély csupán az eredeti projekttel kapcsolatos munkálatok során teszi lehetővé a Dokumentáció felhasználását. A mondat értelmezése szerint ugyanis a Megbízó a Dokumentációt olyan munkákban használhatja fel korlátozás nélkül, amely azzal a projekttel kapcsolatos, amelynek keretében maga a Dokumentáció is készült.

A felhasználási engedély azonban a fenti rendelkezés alapján még az eredeti projekt keretein belül sem foglalja magában az átdolgozás (átalakítás) jogát. Fenti szabály ugyanis csak a Dokumentáció változatlan formában történő felhasználására ad engedélyt, és ezen az se változtat, hogy a Dokumentáció „módosítási munkákban” is felhasználható. Az új Szjt.-ben ez a szabály már egyértelmű [47. § (1) bek.]. A felhasználási engedély csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására), de a szabály háttéréül szolgáló indoklás már a régi Szjt. alapján is levezethető: az átdolgozás joga ugyanis az egyik legfontosabb személyhez fűződő jogot, a szerzőnek a mű integritásához való jogát is érinti, ezért csak különös körülmények mellett gyakorolható. Erre vonatkozó engedély hiányában ugyanis a felhasználó a művet jogosulatlanul változtatja meg, és fennáll a mű integritásához kapcsolódó személyhez fűződő jogot sérelmének lehetősége is.

„11.1.2. Megbízó hivatkozott Projekt Dokumentációt felhasználhatja bármely más általa végzett projektben...”

A felhasználási engedély – még ha a megkeresésben felmerült átalakítással kapcsolatos munkálatokat új (más) projektnek tekintjük is – ebben az esetben sem foglalja magában az átdolgozás jogát, a fent ismertetett okok miatt.

„11.1.3. Építészt (itt: a Tervezőt) nem illetik meg a Projekt Dokumentációval kapcsolatban copyright illetve szellemi tulajdon jog, szerzői jog és

A fenti nyilatkozat tartalma szerint olyan joglemondó nyilatkozatnak minősül, amely mind a régi, mind az Szjt. 9. §-ának (3) bekezdése alapján tilos, ezért e nyilatkozat – a felek esetleges szándékától függetlenül is – semmis. Ez még abban az esetben is így van, ha a Szerződés által

Építésként megjelölt Tervező maga már csak származékos jogosult: a lemondás tilalma ugyanis nem a jogosult személyéhez, hanem magához az alapjául szolgáló vagyoni joghoz fűződik.

„11.1.4. Építész nem jogosult arra, hogy a hivatkozott Projekt Dokumentációt újból kibocsássa, vagy felhasználja más projektekben, vagy azt bármely más módon felhasználja Megbízó előzetes, írásos, hozzájárulása nélkül”

A Szerződés ezen rendelkezése kizárólagosságot biztosít Kérelmező számára a Dokumentáció felhasználására, oly módon, hogy a Tervező további joggyakorlását is kizárja a Dokumentáció tekintetében. Ez a rendelkezés sem tartalmaz azonban olyan szabályt, amely a Kérelmező számára az átdolgozásra jogot biztosítana.

Összességében a Kérelmező által kiemelt szerződésrészletek alapján az eljáró tanács azt az álláspontot alakította ki, hogy a Kérelmező a Szerződés alapján a Dokumentáció átdolgozására nem szerzett jogosultságot.

3. A felhasználáshoz elengedhetetlen, vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások

végrehajtásának lehetősége

Tekintettel arra, hogy a fent elmondottak alapján a Szerződés a Dokumentáció átdolgozására nem ad engedélyt, az eljáró tanács álláspontja szerint külön vizsgálatra szorul a felhasználáshoz elengedhetetlen, vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtására vonatkozó szabályok (régai Szt. 30. §-a, Szt. 50. §-a) alkalmazhatósága.

A Kérelmező által ismertetett esetben a végrehajtani kívánt változtatások oka kettős: egyrészt (amennyiben ez bizonyítást nyer) tervezési hibából eredő javítási szükségletek indokolják, másrészt üzletpolitikai célok (így a korszerű megjelenés követelményének való megfelelés, a vásárlási kedv ösztönzése, a versenyképesség megtartása).

Első esetben – ha a tervezési hibákból fakadó hiányosságok bizonyítást nyernek – a hibák által indokolt mértékben a Kérelmező élhet a régi Szt. 30. §-ában, illetve az Szt. 50. §-ban szabályozott jogával: ennek értelmében a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtását követelheti e tervezőtől, illetve ha a Tervező e kötelezettségének nem tesz eleget, e változásokat a továbbiakban a Tervező hozzájárulás nélkül maga is végrehajthatja.

A megkeresésben megjelölt, üzletpolitikai célokkal kapcsolatos második szempont azonban az eljáró tanács álláspontja szerint önmagában nem alapozza meg annak lehetőségét, hogy a Kérelmező ennek alapján, átdolgozási engedély hiányában végezzen el változtatásokat. Az e szempont alapján történő módosítások nyilvánvalóan nem tartoznak a „felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges” változtatások körébe, hiszen az eredetileg tervezett funkciónak a Dokumentáció alapján kivitelezett Épület továbbra is megfelel.

Összességében a felhasználáshoz elengedhetetlen, vagy nyilvánvalóan szükséges változtatások végrehajtására a Tervező hozzájárulása hiányában az eljáró tanács csak akkor és olyan mértékben lát lehetőséget, amikor és amennyiben a változtatások a tervezői hibák

kijavításának céljára szolgálnak. E körön túlmenően átdolgozási engedély hiányában a hivatkozott üzletpolitikai célok nem adnak megfelelő alapot a változtatások végrehajtására.

Ad 2.

Az eljáró tanács e kérdés megválaszolása során elsősorban visszaül az előző kérdés 3. pontjában adott válaszára: eszerint amennyiben a homlokzat megjelenésének átalakítása az időközben felmerült, rejtett tervezői hibák javításának szükségességéből adódik, a Kérelmező a szükséges változtatásokat az indokolt mértékben megteheti.

Abban az esetben azonban, ha a homlokzat átalakítását csupán üzletpolitikai célok indokolják, az ehhez szükséges engedélyek megszerzésének mellőzését az eljáró tanács nem látja lehetségesnek. Ennek oka, hogy a kérdéses Épület esetében a felsorolt üzletpolitikai indokok (korszerű megjelenés, vásárlói kedv ösztönzése, versenyképesség megtartása) meglehetősen szubjektív, kizárólag a tulajdonos ízléséből és Épülettel kapcsolatosan megváltozott elképzeléseiből fakadó szempontok, amelyeknek az átdolgozás jogosultnak biztosított jogával szemben történő figyelembevétele ebben az esetben kellő megalapozottság nélkül magát a vagyoni jogot derogálná.

Ha ugyanis a homlokzat megváltoztatását javítási szempontok nem, csak a megjelölt üzletpolitikai érdekek indokolják, mindazok az okok, amelyek a tulajdonosi jogosultságok érvényesítését a szerzői jogosult jogaival szemben előtérbe helyeznék, nem állják meg a helyüket. Így valószínűtlen, hogy az eredeti megvalósítási időpont óta a funkcionális követelmények és igények jelentősen megváltoztak volna, az üzletpolitikai célú homlokzatmódosítás nem járul hozzá funkcionálisan az Épület célszerű, zavartalan és rendeltetésszerű használatához, illetve magánkézben lévő bevásárlóközponttól lévén szó, nem állapítható meg olyan jelentős társadalmi igény sem, amely az engedély nélküli megváltoztatást indokolná.

Ad 3.

Az átdolgozási engedély kikérésének mellőzését – a felhasználáshoz elengedhetetlenül vagy nyilvánvalóan szükséges javítási munkák körén túlmenően – részben a Szerződés erre vonatkozó rendelkezésének hiánya, részben a 2. kérdésre adott válaszban ismertetettek alapján, a Kérelmező súlyos magánérdekének hiánya zárja ki.

Dr. Szilágyi István
a tanács elnöke

Dr. Gondol Daniella
a tanács előadó tagja

Bálint Péter
a tanács szavazó tagja